

6360 SAYILI KANUN SONRASI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI SEÇİMLERİ

METROPOLITAN MUNICIPALITY ELECTIONS AFTER LAW NO. 6360

Öğr. Gör. Dr. R. Kıvanç ARSLAN

Ordu Üniversitesi, kivancarslan@odu.edu.tr

Ordu / Türkiye

ORCID: 0000-0003-3431-5951

Özet

2012 yılında TBMM’de kabul edilen 6360 sayılı Kanun ile on üç ilde büyükşehir belediyesiyle, yirmi altı yeni ilçe kurulmuştur. Ayrıca 6360 sayılı Kanun’la bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde değişiklik yapılmıştır. Ardından 2013 yılının ilk çeyreğinde TBMM’de kabul edilen 6447 sayılı Kanun ile 6360 sayılı Kanun’da değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişiklik ile yeni kurulan büyükşehir belediyesi sayısı on üçten, on dörde çıkmış ve yeni kurulan ilçe sayısı yirmi altıdan, yirmi yediye çıkmıştır.

6360 sayılı Kanun’un 29. maddesi ile 1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un 4. maddesi; “Büyükşehir belediye başkanının seçiminde seçim çevresi, büyükşehir belediye sınırlarından oluşur” şeklinde değiştirilmiştir. 2014 yılından itibaren büyükşehir belediyeleri sınırları içerisinde yaşayan bir seçmen mahallî idareler genel seçimlerinde 4 farklı sandığa oyunu atmaktadır. Seçmen; demokratik hakkını kullanarak büyükşehir ve ilçe belediye başkanını, mahalle muhtarını ve ilçe belediye meclis üyelerini seçmektedir.

6360 sayılı Kanun TBMM’de kabul edildikten sonra Kanun’un, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine etkisi ve yerel bazda siyasi yansımaları kamuoyunda / akademik camiada tartışılan konular arasında yer almıştır. Bu çalışmada 6360 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 30 Mart 2014 mahallî idareler genel seçiminden itibaren 2019 ve 2024 yıllarında yapılan mahallî idareler genel seçimleri de dahil olmak üzere büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin sonucuna tesiri, Ankara ve İstanbul gibi illerde bazı mahallelerin bağlı oldukları ilçelerin değiştirilmesinin yerel seçimlere ne şekilde aksettği, büyükşehir belediyesi bulunan illerde siyasi partilerin yerel seçimlerdeki oy dağılımları irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 6360 sayılı Kanun, Yerel Seçimler, Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Siyasi Partiler.

Summary

Law No. 6360, adopted by the Turkish Grand National Assembly in 2012, established metropolitan municipalities in thirteen provinces and twenty-six new districts. Law No. 6360 also amended some Laws and Decree Laws. In the first quarter of 2013, Law No. 6447 adopted by the Grand National Assembly of Turkey amended Law No. 6360.

With this amendment, the number of newly established metropolitan municipalities increased from thirteen to fourteen and the number of newly established districts increased from twenty-six to twenty-seven.

With the 29th article of the Law No. 6360, the 4th article of the Law No. 2972 dated 1984 on the Election of Local Authorities and Neighborhood Headmen and Boards of Elders has been amended as “The electoral district for the election of the mayor of the metropolitan municipality consists of the borders of the metropolitan municipality”. With this 2014 amendment, a citizen living in the districts within the borders of metropolitan municipalities, as well as a citizen living in an area transformed from a village into a neighborhood, started to vote to elect the neighborhood headman, district municipal council members, district mayor and metropolitan mayor in the local administration elections.

After the Law No. 6360 was adopted by the Turkish Grand National Assembly, its impact on metropolitan mayoral elections and its political repercussions on a local basis have been among the issues discussed in the public / academic community. In this study, the effect of the Law No. 6360 on the results of metropolitan mayoral elections, including the general elections of local administrations held in 2019 and 2024 since the general elections of local administrations held on March 30, 2014 when the Law No. 6360 entered into force, how the change of the districts to which some neighborhoods in provinces such as Ankara and Istanbul are affiliated has affected the local elections, and the distribution of votes of political parties in local elections in provinces with metropolitan municipalities will be examined.

Keywords: Law No. 6360, Local Elections, Metropolitan Municipality, Political Parties.

1. GİRİŞ

1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 127. maddesine göre Mahallî İdareler; “il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca aynı maddenin 3. fıkrasında “Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir” denilerek büyükşehir belediyelerinin kuruluşunun anayasal dayanağı oluşturulmuştur.

Yerel yönetimler, vatandaşların gündelik yaşamda doğrudan temas kurdukları kamu birimleri olarak, demokratik katılımın gelişimi açısından kilit bir rol üstlenmektedir. Bu birimler, katılım uygulamalarını teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda bunların hayata geçirilmesinde de etkin birer araç işlevi görür. Katılımcı düzenlemelerin yerel düzeyde etkinleştirilmesi, yalnızca yönetim süreçlerini şeffaf ve hesap verebilir kılmakla kalmaz; aynı zamanda katılım kültürünün toplumun tüm kesimlerine yayılmasına da öncülük eder. Böylece vatandaşlar, yaşadıkları çevreye ilişkin sorunlara karşı daha duyarlı hale gelmekte ve vatandaşların bu sorunların çözümüne yönelik aktif katkı sunma motivasyonları artmaktadır. Yerel yöneticilerin, katılım mekanizmalarını hem halkın talepleri doğrultusunda hem de bölgesel önceliklerin tespiti sürecinde çeşitlendirebilmeleri (Özden, 2024) bu süreci daha işlevsel ve kapsayıcı hale getirmektedir. Bu durum, yerel yönetimlerin salt hizmet sunan kurumlar değil, aynı zamanda toplumsal uzlaş ve ortak aklın üretildiği platformlar olarak konumlanmasına olanak tanımaktadır.

Yerel düzeyde katılımın demokratikleşme ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu varsayıldığında, yerel yönetimlerin demokrasinin içselleştirildiği temel alanlar olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda, belirli bir coğrafi bölgede yaşayan bireylerin yalnızca yöneticilerini seçim yoluyla belirlemeleri değil, aynı zamanda seçimle oluşturulan yerel meclis toplantılarına katılarak görüş ve düşüncelerini ifade etmeleri, demokratik katılım açısından büyük bir önem taşımaktadır. Söz konusu katılım pratikleri, yerel halkın yalnızca karar süreçlerine müdahil olmasını değil, aynı zamanda yönetim sorumluluğunu paylaşma (Özçelik, 2021) bilincini geliştirmesini de beraberinde getirmektedir.

Gerçekten, yönetim süreçlerinde görev üstlenmesi gereken kentlinin katılım istek ve güdüsüne sahip olması kentsel katılımın önde gelen koşuludur. İkinci koşula, katılım için çağrı yapan siyasal toplum örgütünü, yani yönetimi temsil edenlerin katılımın yararına gerçekten inanmış ve bu konuda kararlı kimseler olmalarıdır. Bir örgütün başında bulunan kimsenin, örneğin bir belediye başkanının kendisinin katılım yanlısı olması şart olmakla birlikte, yeterli sayılmaz. Hizmet birimlerini yönetenlerinde en azından katılıma karşı olmaları gerekir (Keleş, 2020).

Türkiye’de büyükşehir belediyeçiliği uygulaması, 1980’li yıllarda başlayan bir yerel yönetim reform sürecinin önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistemin amacı, hızla büyüyen şehirlerin yönetimini daha etkin ve planlı bir şekilde yürütebilmektir. Türkiye’de ilk büyükşehir belediyeleri 1984 yılında kurulmuştur. 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile başlayan süreç, kısa süre sonra yerini 3030 sayılı Kanun’a bırakmış ve bu kapsamda Ankara, İstanbul ve İzmir ilk büyükşehir belediyeleri olarak ilan edilmiştir. Bu üç şehir, nüfus yoğunluğu, ekonomik büyüklüğü ve idari önemi bakımından Türkiye’nin önde gelen kentleridir. İlerleyen yıllarda büyükşehir statüsü kazanan şehirler şunlardır:

- 1986: Adana
- 1987: Bursa, Gaziantep, Konya
- 1988: Kayseri
- 1993: Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit (Kocaeli), Mersin ve Samsun
- 1999: Marmara depremi sonrası Adapazarı (Sakarya)

Bu dönemde büyükşehir belediyesi ilan edilen iller, genellikle hem nüfus hem de ekonomik potansiyel açısından ön plana çıkan şehirlerdir. Ayrıca sanayileşme, ulaşım ağları ve kentsel büyüme gibi faktörler de bu kararların alınmasında etkili olmuştur. Büyükşehir belediyeçiliğinde en büyük değişim ise **2012 yılında kabul edilen ve 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun** ile yaşanmıştır. Bu Kanun ile 14 il belediyesi, büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşmuştur (Arslan, 2022).

Bu iller:

- ☐ Aydın,
- ☐ Balıkesir,
- ☐ Denizli,
- ☐ Hatay,
- ☐ Kahramanmaraş,
- ☐ Malatya,
- ☐ Manisa,
- ☐ Mardin,
- ☐ Muğla,
- ☐ Ordu,
- ☐ Şanlıurfa,
- ☐ Tekirdağ,
- ☐ Trabzon
- ☐ Van ilidir.

Ancak burada dikkat çekici bir durum mevcuttur: Ordu ilinde büyükşehir belediyesi, diğerlerinden farklı olarak 6447 sayılı Kanun ile kurulmuştur. 6360 sayılı Kanun sadece büyükşehir sayısını artırmakla kalmamış, aynı zamanda bu belediyelerin sınırlarını da il mülki sınırlarıyla eşitlemiş ve köy statüsündeki yerleşimleri mahalleye dönüştürerek önemli bir idari dönüşüm gerçekleştirmiştir. Bu, yerel yönetimlerin hizmet alanını genişletmiş, kırsal bölgeleri doğrudan büyükşehir belediyeleriyle ilişkilendirmiştir. 6360 sayılı Kanun ile Türkiye’de büyükşehir belediyesi sayısı 30’a ulaşmış ve bu yapılar, nüfusun önemli bir bölümüne hizmet verir hale gelmiştir. Bu dönüşüm, yerel yönetimlerin etkinliğini artırmayı hedeflemekle birlikte, yönetim yükünü de önemli ölçüde artırmıştır. Büyükşehir belediyesi sisteminin gelecekte nasıl evrileceği ise şehirleşme dinamiklerine ve idari reformlara bağlı olarak şekillenecektir.

6360 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile 1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahallî İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 4. maddesi; "Büyükşehir belediye başkanının seçiminde seçim çevresi, büyükşehir belediye sınırlarından oluşur" şeklinde değiştirilmiştir. Yapılan değişiklik ile büyükşehir belediyeleri sınırları içinde köyden mahalleye dönüşen bir yerde yaşayan vatandaş, mahallî idareler genel seçiminde mahalle muhtarını, ilçe belediye meclisini, ilçe belediye başkanını ve büyükşehir belediye başkanını seçmek için oy kullanmaya başlamıştır. Yani büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yaşayan bir vatandaş, mahallî idareler genel seçimlerinde toplam dört farklı sandığa oy atmaya başlamıştır.

6360 sayılı Kanun gerekçesinde bir yandan idari ve mali kapasitesi yetersiz olan yerel birimlerin kaldırılacağı, kaynak israfının önlenerek etkinlik ve verimliliğin amaçlandığı, imar plan bütünlüğünün sağlanacağı ifade edilirken diğer taraftan, halk katılımının sağlanması ve etkin hizmet durumu amaçları vurgulanmıştır. Ancak gerekçede bunlar ifade edilirken, yasa metni halkın yönetimine katılımı konusunda önemli bir işlev üslenebilecek olan ilçe belediyelerini ihmal ederek halk katılımının sağlanması noktasında olumlu bir katkı sunamamıştır. Söz konusu yasa kapsamında 30 büyükşehirde belediye sınırlarının, il sınırlarına genişletilmesiyle birlikte belde belediyelerinin kaldırılması, tıpkı köylerin kaldırılması hususunda olduğu gibi temsil bağıni zayıflatmaktadır. Şehir merkezinden kilometrelerce uzakta olan bir beldenin tüzel kişiliğinin kaldırılması suretiyle o beldeye ilişkin kararların, o beldeye kilometrelerce uzakta bulunan belediye meclisince alınması demokrasi ilkesiyle bağdaşmaz (Keleş, 2020).

2. YEREL SİYASET

"Siyaset", kelimesi Arapça'dan dilimize geçmiş olan bir kelimedir. "Seyis" kelimesinden türemiştir. "Politika" kelimesi ise Yunan kökenli bir kelimedir. Politika, devlet tüzel kişiliğini ilgilendiren işler anlamını taşımaktadır (Kışlalı, 1994). Yerel siyaset, il, ilçe, mahalle veya köy gibi daha küçük coğrafi birimlerde yürütülen siyasi faaliyetleri kapsar. Bu düzeydeki siyaset, genellikle belediyeler, il özel idareleri ve muhtarlıklar gibi yerel yönetim birimleri aracılığıyla şekillenir. Kentsel Siyaset; özdeksel ve tinsel değerlerin kentsel alanları ve kentleşmeyi etkileyecek biçimde bölüştürülmesini anlatmaktadır. "Yerel düzeyde iktidar olmak", partilere, kimi değişiklikleri, o düzeyde, ülke ölçüsünde iktidara gelmeden gerçekleştirme şansını vermektedir. Özekçilik geleneği, güçlü olan ülkelerde bu kolay olmasa bile, halkla olan ilişkiler, bu yoldan güçlendirmektedir (Keleş, 2012). Yerel siyasetin özelliklerinden birincisi vatandaşa yakınlıktır. Yerel yöneticiler, seçmenle daha sık temas kurabilir. Bu, halkın ihtiyaçlarının doğrudan yönetimlere aktarılmasını kolaylaştırır. İkincisi; gündelik hayata doğrudan etkilidir. Altyapı, ulaşım, çevre düzenlemesi, temizlik, su, imar planları gibi pek çok hizmet yerel yönetimler tarafından yürütülür. Üçüncüsü; Katılımcılıktır. Yerel düzeyde halkın yönetime katılımı (örneğin halk meclisleri, muhtarlarla iletişim, yerel referandumlar) daha kolaydır. Sonuncusu da siyasi kariyer basamağıdır. Birçok siyasetçi için yerel yönetimler, ulusal siyasete geçmeden önce deneyim kazandıkları önemli bir aşamadır.

Siyasal partilerin ereklerinden biri genel seçimlerden birinci parti olarak zaferle çıkmaksa ereklerinden bir diğeri de yerel seçimlerden birinci parti olarak zaferle çıkmaktır. Bir siyasal partiyi siyasal iktidara taşıyan en önemli etmenlerden biri ülke genelinde yerel yönetimlerde, iktidar olabilmektir. Siyasal katılma eylemlerinin etkinliği ve sağlıklı olması örgütsel bir sürece girmesiyle artmaktadır. Her toplumsal eylemin, ulusal olarak yönetilmesi için bu eylemin belirli bir bürokratik bir örgüt tarafından üstlenilmesi zorunluluğu vardır (Çam, 1984).

Politika olgusuna ister iktidar ilişkileri bağlamında isterse karar alma süreçleri çerçevesinde yaklaşalım (Kapani, 2016) her iki temel perspektifin merkezinde siyasal partilerin yer aldığı görülmektedir. Siyasal partiler, modern anlamda politik yaşamın aktörleri olarak tarih sahnesine oldukça geç bir dönemde çıkmışlardır. Ancak bu görece geç başlangıca rağmen, siyasal partiler çok kısa bir süre içerisinde hemen hemen tüm ülkelerde siyasal yaşamın vazgeçilmez unsurları ve en etkin dinamikleri haline gelmişlerdir.

Bu durum, partilerin yalnızca seçim süreçlerinde değil, kamu politikalarının oluşturulması, toplumsal taleplerin siyasal alana taşınması ve temsil mekanizmalarının işlemesi açısından da merkezi roller üstlenmelerine yol açmıştır.

Modern anlamıyla siyasal partilerin ilk defa İngiltere’de ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bununla beraber 1832 yılında çıkan reform kanununa kadar siyasal partilere İngiltere’de pek önem veren olmamıştır. Fransız ve Amerikan İhtilali’nde siyasal partilerin rolü olduğunu söylemek lazımdır. 19. yüzyılda İngiliz, Amerikan ve Fransız modelleri baz alınarak demokratikleşme süreci geçiren diğer ülkelerde siyasal partiler kurulmaya başlanmıştır (Daver, 1969). Devletler hangi ideolojiye ve yönetim sistemine sahip olursa olsunlar siyasal partiler bütün toplumlarda önemli siyasal örgütlerdir. Siyasal partiler, demokratik sistemlerin vazgeçilmez unsurlarındandır. Siyasal partiler; ortak bir düşünce ve program etrafında bir araya gelmiş bireylerden oluşur ve siyasal iktidarı elde etmek ya da iktidarda söz sahibi olmak amacı güder. Sürekli ve düzenli bir örgütlenmeye sahiptirler; yani sadece seçim dönemlerinde değil, her zaman faaliyet gösterirler (Kapani, 2016) Toplumun çeşitli kesimlerinin çıkarlarını temsil ederler, kamuoyu oluştururlar ve halk ile devlet arasında bir köprü işlevi görürler.

1982 Anayasası’nın 127. maddesinin 3. fıkrasında belirtildiği üzere mahallî idarelerin seçimleri 67. maddedeki esaslara göre 5 yılda bir yapılmaktadır. Bu doğrultuda seçimlerin nasıl yapıldığı, hangi sistemin uygulandığı ve rızaya dayanıp dayanmadığı soruları önem kazanmaktadır. Bu durumda ön plana çıkan ilke ise adalet ilkesidir. Yani seçmen kesiminin temsil isteklerinin ne derece gerçekleşip gerçekleşmediği mevzuu ortaya çıkmaktadır (Safi & Kurşuncu, 2019).

“Subsidiarity” ilkesi Batı siyasi düşüncesinin tarihinde derin köklere sahip olmasına rağmen, ancak çok daha yakın bir zamanda belirgin bir siyasi ve hukuki kavram olarak görünür hale gelmiştir (Carozzo, 2003: 38). Yerel yönetim birimlerinin halka mümkün olduğunca yakın olması ve kararların da en alt düzeyde alınmasını öngören yerellik ilkesi, 1992 tarihli Maastricht Avrupa Birliği Anlaşması ile özel bir önem kazanmıştır. Bu ilke hem genel hem de bölgesel ve yerel demokrasinin güvencesi olarak Anlaşma’nın 3/B maddesinde açıkça yer almıştır. (Çukurçayır, 2012). Anlaşma’da vurgulanan temel amaç, kararların mümkün olan en alt düzeyde alınması, yalnızca gerekli hallerde üst yönetim kademelerine taşınmasıdır. Böylece, halkın yönetime katılımı artırılmakta ve demokratik meşruiyet güçlendirilmektedir. “Subsidiarity” ilkesi demokratik kurumların güçlendirilmesinden bahseder; bu kurumlarca bireylerin kamu gücünün kullanımıyla ilgili kararlara dahil edilmesi gerekir (Barber, 2005).

Demokrasiler çoğunluk ilkesine değil “çoğulculuğa” dayanır. Siyasal sistemin/erkin demokratikleşmesinden kamusal politikaların, politika aktörleri ile uzlaşım/müzakere yolu ile oluşturulması anlaşılır. Bu bağlamda, kamu alanının toplumsal çeşitliliği yansıtacak şekilde tarafsız biçimde inşa edilmesi ve toplumun farklı kesimlerinin bu alana etkin katılımının sağlanması büyük önem arz etmektedir (Tekeli, 2014). Weitz ve Winters’e göre (2008) demokrasilerde siyasi katılım, düzenli aralıklarla temsilcilere oy vermekten, referandumlarda politikalar hakkında oy kullanmaya, siyasi gruplar oluşturmaya ve yasal veya yasadışı protestolara katılmaya kadar birçok biçim alabilir. Yerel yönetimlerde, demokratik yönetim ve katılım değerlidir.

Bir yerel yönetim başkanının ya da ekibinin yerelde etkili bir katılımcı demokrasi pratiği geliştirebilmesi için, öncelikle yerelin özgün yapısını ve iç dinamiklerini doğru biçimde tanıması gerekmektedir. Yerel, hem orada yaşayan bireylerin günlük yaşamlarının biçimlendiği temel çerçeveyi sunması hem de bu bireylerin potansiyel ve kapasitelerinin belirlenip değerlendirilebileceği bir zemin oluşturması bakımından özel bir önem taşımaktadır.

Yerel yönetimlerde demokrasinin çoğunlukçu değil çoğulcu bir yapıya sahip olması demokratik siyasal kültürü daha da geliştirecek olup siyasal katılımı da artıracaktır. Bu bakımdan önemli olan seçilmiş bir kişinin hangi kararlarını meşru olduğu konusundaki anlayışı değiştirecektir. Bu gerçekleştiği takdirde çoğunluğun oyunu alarak seçilmiş kişi yeni bir seçime kadar her yaptığına meşru olduğunu düşünemeyecektir. Temsili demokrasinin işleyişi içerisinde yer alan yerel yönetim organları, kararlarını hukuki usullere uygun şekilde alarak yasallık çerçevesinde hareket ederler.

Ancak modern demokratik anlayışta yalnızca yasallık, yani kararların hukuka uygunluğu, artık bu kararların toplum nezdinde kabul görmesi için yeterli görülmemektedir. Kamusal alanda alınan kararların meşruiyeti, yani halkın bu kararlara verdiği rıza ve duyduğu güven, giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin sadece yasal süreçlere değil, aynı zamanda şeffaflığa, katılımcılığa ve toplumsal faydaya da öncelik vermeleri gerekmektedir. Yasal olan ancak bazı koşullar yerine getirildiğinde meşru olarak görülecektir. Bu bakımdan bir yandan insan hakları ve medenî haklar bir sınır oluştururken, öte yandan yeni gelişen yönetim anlayışıyla tutarlı olmak durumundadır. Toplumla ilgili paydaşların, kamu alanında karşılıklı etkileşimi açık süreçlerden geçmiş olması gerekmektedir. Çoğulcu ve katılımcı demokrasi pratiklerinin geliştiği ortamlarda, toplumsal ilişkiler güçlenecek ve bu durum sosyal sermayenin oluşumuna zemin hazırlayacaktır. Böylece, yerel yönetimlerin özgün iş yapabilme kapasiteleri de artacaktır” (Tekeli, 2014).

Büyükşehir belediye başkanlığı, bir ülkenin kentleşme politikalarının sahaya yansıdığı, yerel halkla doğrudan temas kurulan, stratejik kararların alındığı önemli bir kamu yönetimi pozisyonudur. Türkiye gibi hızlı kentleşen, nüfus yoğunluğu yüksek ve sosyoekonomik çeşitliliği olan ülkelerde büyükşehir belediyelerinin önemi giderek artmaktadır. Bu nedenle büyükşehir belediye başkanlığı sadece bir idari görev değil; aynı zamanda siyasi, sosyal ve ekonomik liderliği kapsayan çok boyutlu bir misyondur.

Büyükşehir belediye başkanlığı, bir ülkenin yerel yönetim yapısı içerisinde en kritik görevlerden biridir. Geniş coğrafi alanlara, yüksek nüfusa ve karmaşık kentleşme sorunlarına sahip büyükşehirlerde belediye başkanları, sadece altyapı ve hizmet sunumuyla değil, aynı zamanda sosyal adalet, çevre koruma ve ekonomik kalkınma gibi birçok alanda stratejik kararlar alır. Bu bağlamda büyükşehir belediye başkanlığı, halkla doğrudan temas halinde olan en önemli kamu yönetimi pozisyonlarından biridir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde büyükşehir belediyeleri; ulaşım, imar, çevre, temizlik, sosyal hizmetler, kültürel faaliyetler, sağlık hizmetleri gibi çok çeşitli alanlarda hizmet üretmekle yükümlüdür. Bu görevleri yerine getirirken, büyükşehir belediye başkanı hem siyasi liderlik hem de yönetsel beceriler sergilemek zorundadır.

Bir büyükşehir belediye başkanı, sadece teknik bir yönetici değil, aynı zamanda bir vizyoner ve toplum lideridir. Katılımcı yönetim anlayışıyla halkın görüşlerini almalı, şeffaflık ilkesine uygun şekilde çalışmalı ve kentin her kesimini kapsayan sosyal politikalar geliştirmelidir. Ayrıca merkezi yönetimle iş birliği yaparken yerel halkın çıkarlarını korumakla yükümlüdür.

Başarılı bir belediye başkanının da bulunması gereken özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Vizyon Sahibi Olmak: Uzun vadeli planlama yapabilen, kentin geleceğini öngören bir bakış açısı gerekir.
- Katılımcı ve Şeffaf Yönetim: Karar alma süreçlerine halkı dahil eden, hesap verebilir ve açık bir yönetim anlayışı.
- Teknoloji ve Veriye Dayalı Karar Alma: Akıllı şehir uygulamaları, dijitalleşme ve veri analitiği ile etkili hizmet sunumu.
- Kriz Yönetimi Yeteneği: Pandemi, doğal afetler gibi olağanüstü durumlara karşı hazırlıklı ve hızlı tepki verebilen bir yapı.
- Etkili İletişim ve Sosyal Uyum: Halkla güçlü iletişim kurabilen, toplumsal kutuplaşmayı azaltan birleştirici bir liderlik anlayışı.

3. 6360 SAYILI KANUN’UN SİYASAL ETKİLERİ

İzci ve Turan’ın (İzci & Turan, 2013) belirttiği üzere 6360 sayılı Kanun’un en fazla gündem oluşturan ve kamuoyunda tartışılan yönü başkanlık sisteminin zemininin oluşturulduğuna yönelik siyasal tartışmalardır. 6360 sayılı Kanun’la yerelde merkezileşmenin artacağı ve siyasal katılımın azalacağı yönünde eleştirilerin olduğu belirtilmiştir.

3.1. 2009 Mahallî İdareler Genel Seçimleri

Tablo 1'den anlaşılabacağı üzere 29 Mart 2009 tarihli mahallî idareler genel seçimleri sonuçlarına göre, 16 büyükşehir belediyesinde belediye başkanlıklarının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Adalet ve Kalkınma Partisi: Ankara, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya, Samsun Büyükşehir Belediyesi

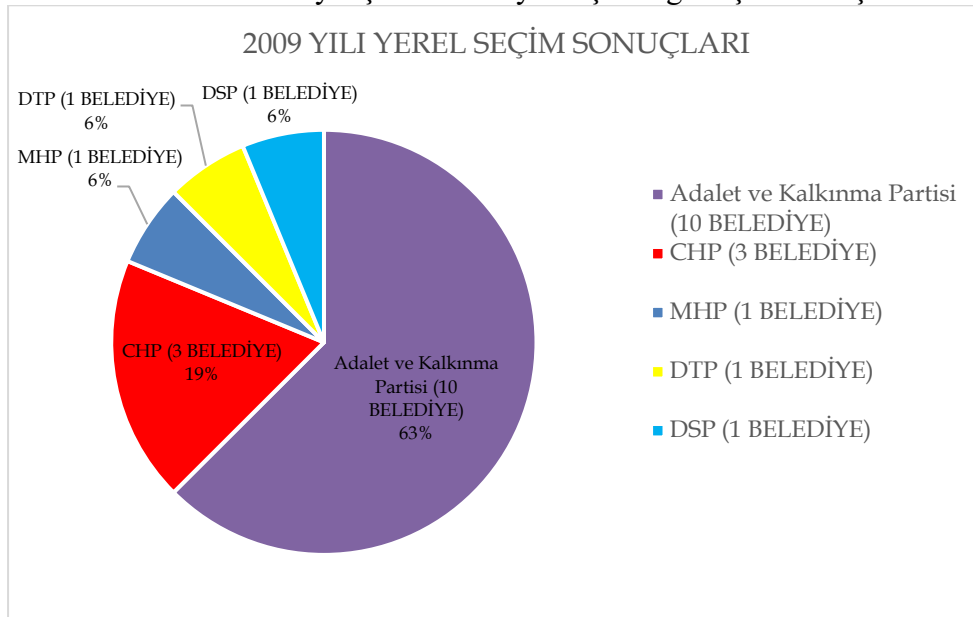
CHP: Antalya, İzmir, Mersin Büyükşehir Belediyesi

MHP: Adana Büyükşehir Belediyesi

DTP: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

DSP: Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

Tablo 1. 2009 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Tablo 1'den anlaşılabacağı üzere 2009 mahallî idareler genel seçimleri sonuçlarına göre Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin %63'ünü Adalet ve Kalkınma Partili belediye başkanları, %19'unu ise Ana Muhalefet Partisi CHP'li belediye başkanları yönetmektedir.

3.2. 2014 Mahallî İdareler Genel Seçimleri

2009 mahallî idareler genel seçimi sonuçlarına göre henüz büyükşehir belediyesi kurulmamış olan Denizli, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Mardin, Trabzon illerinde belediye başkanlıklarını Adalet ve Kalkınma Partili adaylar kazanmıştır.

Aydın, Muğla, Tekirdağ illerinde belediye başkanlıklarını CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Balıkesir ve Manisa illerinde belediye başkanlıklarını MHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Van ilinde belediye başkanlığını DTP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Ordu ilinde belediye başkanlığını DSP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Şanlıurfa ilinde belediye başkanlığını, bağımsız aday kazanmıştır.

30 Mart 2014 tarihli mahallî idareler genel seçimleriyle fiili olarak yeni kurulan 14 büyükşehir belediyesinde belediye başkanlıklarının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Adalet ve Kalkınma Partisi: Balıkesir, Denizli, Kahramanmaraş, Malatya, Ordu, Şanlıurfa, Trabzon Büyükşehir Belediyesi

CHP: Aydın, Hatay, Muğla, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi

MHP: Manisa Büyükşehir Belediyesi

BDP (DTP, 2009’da kapatılmıştı): Van Büyükşehir Belediyesi
Bağımsız: Mardin Büyükşehir Belediyesi

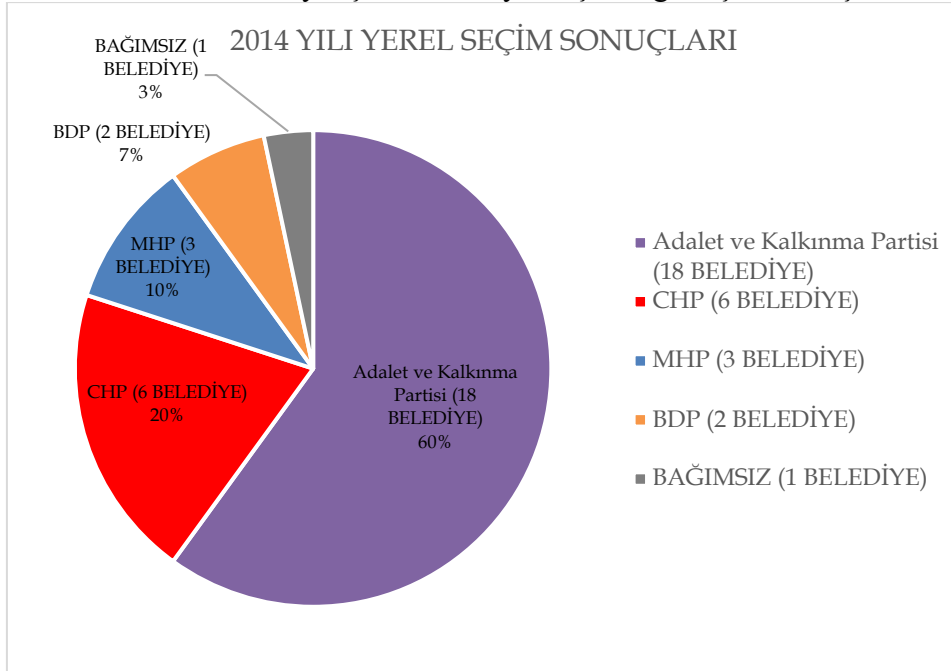
30 Mart 2014 tarihli mahallî idareler genel seçimleri sonuçlarına göre, diğer 16 büyükşehir belediyesinde belediye başkanlıklarının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Adalet ve Kalkınma Partisi: Ankara, Antalya (yeni kazanılmıştır), Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya, Samsun Büyükşehir Belediyesi
CHP: Eskişehir (yeni kazanılmıştır) ve İzmir Büyükşehir Belediyesi (Antalya ve Mersin Büyükşehir Belediyesi kaybedilmiştir).

MHP: Adana ve Mersin Büyükşehir Belediyesi (yeni kazanılmıştır)

BDP: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

Tablo 2. 2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

30 Mart 2014 mahallî idareler genel seçimi sonuçlarına göre toplam 30 büyükşehir belediye başkanlığının partilere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Adalet ve Kalkınma Partisi: Ankara, Antalya, Balıkesir, Bursa, Denizli, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Ordu, Sakarya, Samsun Şanlıurfa, Trabzon Büyükşehir Belediyesi

CHP: Aydın, Eskişehir, Hatay, İzmir, Muğla, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi

MHP: Adana, Manisa, Mersin Büyükşehir Belediyesi

BDP: Diyarbakır ve Van Büyükşehir Belediyesi

Bağımsız: Mardin Büyükşehir Belediyesi

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na İçişleri Bakanlığı tarafından 1 Kasım 2016 tarihinde Ankara ili Etimesgut ilçesi Kaymakamı Cumali Atilla karyum olarak atanmıştır. Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na da İçişleri Bakanlığı tarafından 17 Kasım 2016 tarihinde karyum atanmıştır. 11 Temmuz 2014 tarihinde BDP’nin 3. Olağan Kongresi gerçekleştirilmiş ve kongrede alınan kararla BDP’nin adı değiştirilerek Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) olmuştur. Diyarbakır ve Van Büyükşehir Belediye Başkanları kendilerinin yerine İçişleri Bakanlığı tarafından karyum atanmadan önce Demokratik Bölgeler Partisi’ne geçmişlerdi. Karyum atandıktan sonra Demokratik Bölgeler Partisi’ne mensup büyükşehir belediye başkanı kalmamıştır.

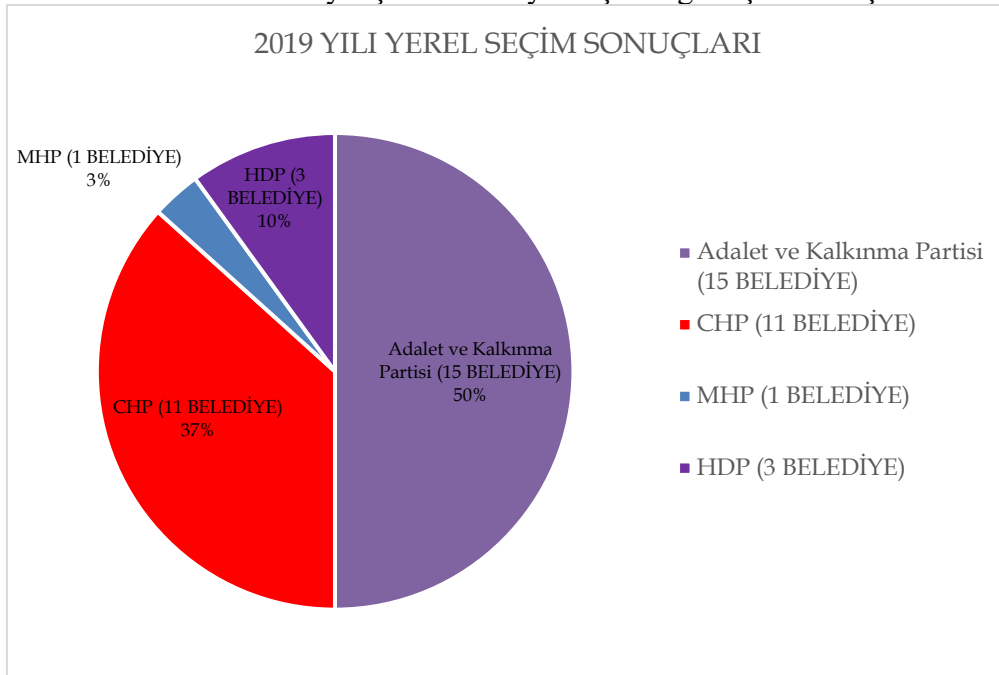
17 Kasım 2016 tarihinde Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na İçişleri Bakanlığı tarafından kayyum atanmıştır. Bağımsız aday olup seçilen belediye başkanı görevden uzaklaştırılmıştır. Böylece Türkiye'de bağımsız aday olup seçilen büyükşehir belediye başkanı kalmamıştır.

3.3. 2019 Mahallî İdareler Genel Seçimleri

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere 31 Mart 2019 tarihinde yapılan mahallî idareler genel seçimi sonuçlarına göre Türkiye'deki toplam 30 büyükşehir belediyesinin 15 tanesi Adalet ve Kalkınma Partili belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 8 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyeleri idi. Bunlar; Bursa, Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır. 7 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar ise Balıkesir, Denizli, Kahramanmaraş, Malatya, Ordu, Şanlıurfa, Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır.

11 tane büyükşehir belediyesi, CHP'li belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 7 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyeleri idi. Bunlar; Adana, Ankara, Antalya, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Mersin Belediye Başkanlıklarıdır. 4 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar; Aydın, Hatay, Muğla Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır.

Tablo 3. 2019 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

3 tane büyükşehir belediyesi, Halkların Demokratik Partisi'ne (HDP) mensup belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 1 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyesi idi. Bu; Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı'dır. 2 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar; Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır. 19 Ağustos 2019 tarihinde Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlıklarına İçişleri Bakanlığı tarafından kayyum görevlendirilmiştir.

1 tane büyükşehir belediyesi, MHP'li belediye başkanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bu; Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'dır.

Adalet ve Kalkınma Partisi 18 olan büyükşehir belediye başkanı sayısını 15'e düşürmüştür. Ankara, Antalya ve İstanbul büyükşehir belediye başkanlıkları kaybedilmiştir.

CHP; 6 olan büyükşehir belediye başkanı sayısını 11'e yükseltmiştir. Adana, Ankara, Antalya, İstanbul ve Mersin büyükşehir belediye başkanlıkları kazanılmıştır.

HDP'nin 2 olan büyükşehir belediye başkanı sayısı 3 olmuştur. Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı (2014 yılında bağımsız idi) kazanılmıştır.

MHP; 3 olan büyükşehir belediye başkanı sayısını 1'e düşürmüştür. Adana ve Mersin büyükşehir belediye başkanlıkları kaybedilmiştir.

Tablo 4'te 31 Mart 2019 tarihinde yapılan mahallî idareler genel seçimlerinde, İstanbul ili büyükşehir belediye başkanlığı seçimi sonucu yer almaktadır. 31 Mart 2019 tarihinde Türkiye genelinde yapılan mahallî idareler genel seçimleri, özellikle İstanbul ili açısından oldukça önemli ve tartışmalı bir süreci beraberinde getirmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için yapılan seçimde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adayı Ekrem İmamoğlu ile Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) adayı Binali Yıldırım arasında oldukça çekişmeli bir yarış yaşanmıştır. Resmî olmayan ilk sonuçlara göre Ekrem İmamoğlu %48,7 oranında oy alırken, Binali Yıldırım %48,6 oranında oy almıştır. Seçim sonucu yalnızca on binler düzeyinde bir oy farkı ile CHP lehine sonuçlanmıştır. Bu durum, seçim sonuçlarının siyasi ve hukuki olarak tartışmaya açılmasına neden olmuştur.

Adalet ve Kalkınma Partisi, seçim sonuçlarına çeşitli gerekçelerle itiraz etmiş ve özellikle sandık kurullarının oluşturulma usulleri ile seçmen listelerine ilişkin iddialar gündeme getirilmiştir. Bu kapsamda yapılan itirazlar sonucunda bazı ilçelerde oy sayımları yeniden yapılmış, ancak genel sonuç değişmemiştir. 6 Mayıs 2019 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu (YSK), İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin "seçim kurullarının oluşumunda usulsüzlük" gerekçesiyle iptal edilmesine (dörde karşı yedi oy ile) karar vermiştir.

Tablo 4. 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Sonuçları

SIRA NO	İL	31 Mart 2019 İSTANBUL BBB SEÇİMİ SONUÇLARI
1	İSTANBUL	Cumhuriyet Halk Partisi %48,70
2	İSTANBUL	Adalet ve Kalkınma Partisi %48,60
3	İSTANBUL	Saadet Partisi %1,21
4	İSTANBUL	Demokratik Sol Parti %0,36
5	İSTANBUL	Bağımsız Türkiye Partisi %0,32
6	İSTANBUL	Demokrat Parti %0,26
7	İSTANBUL	Vatan Partisi %0,18
8	İSTANBUL	Türkiye Komünist Parti %0,12

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/>

İstanbul ili; ilçe belediye başkanlıkları, ilçe belediye meclisi üyelikleri ve muhtarlık seçimleri iptal edilmemiştir. YSK tarafından İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için yeni seçim tarihi 23 Haziran 2019 olarak belirlenmiştir.

YSK tarafından seçimin iptali kararının ardından 07.05.2019 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından İstanbul Valisi Ali Yerlikaya 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 46. maddesine dayanılarak yeni büyükşehir belediye başkanı seçilinceye kadar belediye başkan vekili olarak görevlendirilmiştir.

Tablo 5'ten anlaşılacağı üzere 23 Haziran 2019 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için yapılan ara seçimde CHP'li Ekrem İmamoğlu %54,20 (4.741.885), Adalet ve Kalkınma Partili Binali Yıldırım %45 (3.935.429) oranında oy almıştır. CHP'li Ekrem İmamoğlu, 806.456 oy fark ile tekrar İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı seçilmiş olup 27 Haziran 2019 tarihinde İl Seçim Kurulu'ndan mazbatasını alarak göreve başlamıştır.

Tablo 5. 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Ara Yerel Seçimi Sonuçları

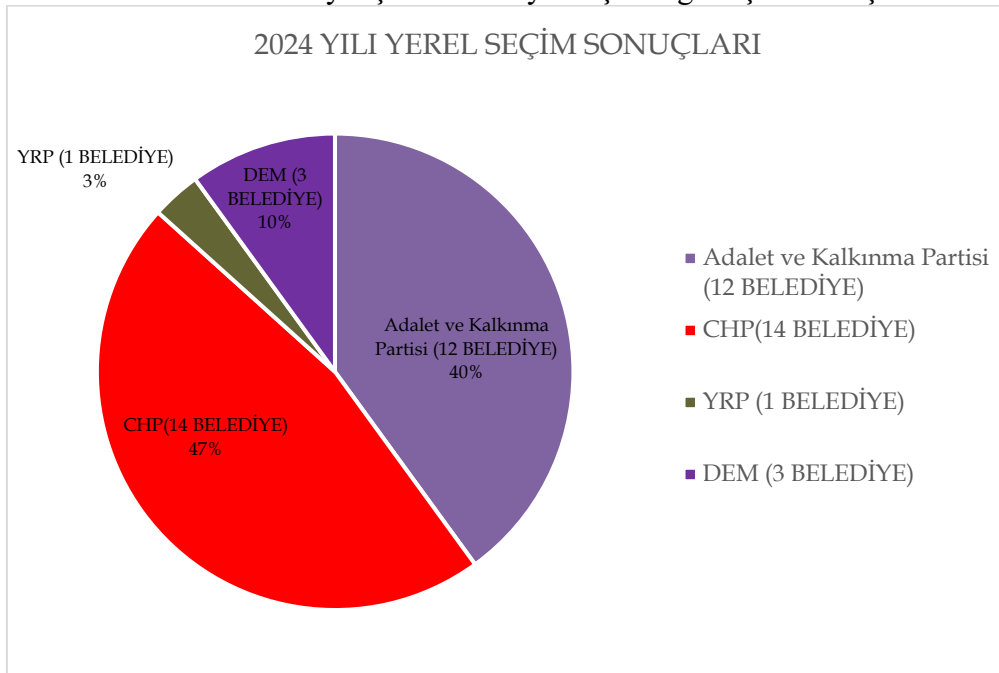
SIRA NO	İL	2019 YILI 2.SEÇİM SONUÇLARI
1	İSTANBUL	Cumhuriyet Halk Partisi %54,20
2	İSTANBUL	Adalet ve Kalkınma Partisi %45

3.4. 2024 Mahallî İdareler Genel Seçimleri

Tablo 6'dan anlaşılacağı üzere 31 Mart 2024 tarihinde yapılan mahallî idareler genel seçimi sonuçlarına göre Türkiye'deki toplam 30 büyükşehir belediyesinin 12 tanesi Adalet ve Kalkınma Partili belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 7 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyeleri idi. Bunlar; Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya Samsun Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır. 5 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar ise Kahramanmaraş, Malatya, Ordu, Şanlıurfa, Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır.

14 tane büyükşehir belediyesi, CHP'li belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 8 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyeleri idi. Bunlar; Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Mersin Belediye Başkanlıklarıdır. 6 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar; Aydın, Balıkesir, Denizli, Manisa, Muğla, Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır.

Tablo 6. 2024 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

3 tane büyükşehir belediyesi, Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi'ne (DEM) mensup belediye başkanları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bunlardan 1 tanesi 2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyesi idi. Bu; Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı'dır. 2 tanesi ise 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyeleridir. Bunlar; Mardin ve Van Büyükşehir Belediye başkanlıklarıdır.

1 tane büyükşehir belediyesi, Yeniden Refah Partisi'ne (YRP) mensup belediye başkanı tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bu; Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'dır. Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanı, 2 Eylül 2024 tarihinde partisinden (YRP'den) istifa etmiştir.

31 Mart 2024 tarihinde yapılan Mahallî İdareler Genel Seçimi sonuçlarına göre Adalet ve Kalkınma Partisi 15 olan büyükşehir belediye başkanı sayısını 12'ye düşürmüştür. Balıkesir, Bursa, Denizli ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlıkları kaybedilmiştir. Hatay Büyükşehir Belediye Başkanlığı kazanılmıştır.

CHP; 11 olan büyükşehir belediye başkanı sayısını 14'e yükseltmiştir. Balıkesir, Bursa, Denizli, Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlıkları kazanılmıştır. Hatay Büyükşehir Belediye Başkanlığı, kaybedilmiştir.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı YRP'li aday kazanmış olup sonradan partisinden istifa edip, bağımsız olmuştur.

MHP; Manisa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı kaybetmiş olup MHP'li büyükşehir belediye başkanı mevcut değildir.

DEM'li Büyükşehir Belediye Başkanı sayısı 3 olup bunlar; Diyarbakır, Mardin ve Van Büyükşehir Belediye Başkanlıklarıdır. 04 Kasım 2024 tarihinde Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na, 15 Şubat 2025 tarihinde ise Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na İçişleri Bakanlığı tarafından kayyum görevlendirilmiştir.

3.5. İstanbul ve Ankara İllerinde 30 Mart 2014 Mahallî İdareler Genel Seçimi Öncesi Yapılan Sınır Değişiklikleri

İstanbul'da mahalle sınırlarının değiştirilmesinden etkilenen ilçelerden Arnavutköy Belediye Başkanlığı'nı (Nakkaş ve Bahşayış mahalleri Çatalca'ya bağlanmıştır) 2009-2024 yılları arasında yapılan 4 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partili belediye başkan adayları kazanmıştır.

Büyükçekmece (Muratbey mahallesi Çatalca'ya bağlanmıştır), Çatalca ve Sarıyer Belediye Başkanlıklarını 2009-2024 yılları arasında yapılan 4 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Şişli Belediye Başkanlığı'nı (Ayazağa, Maslak, Huzur Mahalleleri; Sarıyer'e bağlanmıştır) 2009 mahallî idareler genel seçiminde DSP'li belediye adayları kazanmıştır. 2014-2024 yılları arasında yapılan 3 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Ankara'da mahalle sınırlarının değiştirilmesinden etkilenen ilçelerden Çankaya ve Yenimahalle Belediye Başkanlığı'nı 2009-2024 yılları arasında yapılan 4 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

Etimesgut Belediye Başkanlığı'nı 2009-2019 yılları arasında yapılan 3 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde MHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır. 2024 mahallî idareler genel seçimlerinde ise belediye başkanlığını CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

2014 mahallî idareler genel seçimlerinden önce Ankara ve İstanbul illerinin bazı ilçelerinde yapılan sınır değişiklikleri 2014-2024 yılları arasında yapılan 4 farklı mahallî idareler genel seçimlerine, sonuçları etkileyecek şekilde yansımamıştır.

4. SONUÇ

Büyükşehir belediye başkanlığı, çağdaş kent yaşamının gerekliliklerini anlayan, halkla bütünleşen ve sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen liderlerin omuzlarında yükselen bir makamdır. Geleceğin şehirlerini şekillendirecek bu yöneticiler, yalnızca bugünü değil, gelecek kuşakların yaşam kalitesini de belirlemektedir. Bu nedenle büyükşehir belediye başkanlığı, sadece bir yönetim görevi değil, aynı zamanda bir toplumsal sorumluluktur. Başkan, tüm kent halkının temsilcisidir. Farklı sosyoekonomik, etnik ve kültürel grupların taleplerini dinleyip, kapsayıcı politikalar geliştirir. Katılımcı demokrasiyi güçlendirmek adına halk meclisleri, mahalle forumları gibi araçları kullanabilir.

6360 sayılı Kanun ile büyükşehir sınırları içerisinde bulunan belde belediyeleri lağvedilmiştir. Köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde yaşayan bütün seçmenler, büyükşehir belediye başkanlığı için oy kullanmaya başlamışlardır.

6360 sayılı Kanun öncesinde mevcut 16 büyükşehir belediyesinin 10 tanesi Adalet ve Kalkınma Partili belediye başkanları tarafından yönetilmekteydi. 6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte büyükşehir belediye sayısının 30'a yükselmesiyle 2014 yerel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partili büyükşehir belediye başkanı sayısı 18'e yükselmiştir. Bu sayı 2019 yerel seçimlerinde 15'e, 2024 yerel seçimlerinde ise 12'ye düşmüştür. 2014 yerel seçimlerinde yeni kurulan 14 belediyenin 7'sini kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi 2024 yerel seçimlerinde 5 tanesini kazanmıştır.

6360 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'de mevcut olan 16 büyükşehir belediyesinden yalnızca 3'ü Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından yönetilmekteydi. Ancak bu tablo, 2014 yerel seçimleriyle birlikte değişmeye başladı. 2014 seçimlerinde CHP, büyükşehir belediyesi sayısını 6'ya çıkararak önemli bir sıçrama gerçekleştirdi. Aynı seçimlerde, kanun kapsamında yeni kurulan 14 büyükşehir belediyesinden 4'ünü de kazanmayı başardı. CHP'nin büyükşehirlerdeki yükselişi 2019 yerel seçimlerinde de devam etti ve parti, toplam 11 büyükşehir belediyesini kazandı. Bu ivme, 2024 yerel seçimlerinde de sürdü ve CHP, 14 büyükşehir belediyesinin yönetimini üstlenerek bugüne kadarki en yüksek sayıya ulaştı. Bu sonuçlara göre CHP, sadece mevcut büyükşehirlerde değil, yeni kurulan belediyeler arasında da etkili bir başarı grafiği çizdi; 2014'te yeni kurulan 14 büyükşehirden 6'sını kazanarak yerel yönetimlerdeki etkisini daha da artırdı.

Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'de mevcut olan 16 büyükşehir belediyesinden yalnızca biri Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) tarafından yönetilmekteydi. Ancak 2014 yerel seçimleriyle birlikte MHP, büyükşehir düzeyinde önemli bir sıçrama yaparak bu sayıyı 3'e çıkarmayı başarmıştır. Bu artış, partinin yerel yönetimlerdeki etkinliğini artırma yönünde umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Ne var ki, 2019 yerel seçimleri MHP açısından bir gerilemeyi beraberinde getirmiştir. Parti, kazandığı büyükşehir belediyelerinin büyük kısmını kaybederek sadece 1 büyükşehir belediyesiyle yetinmek zorunda kalmıştır. Bu düşüş, partinin yerel düzeydeki siyasi gücünün zayıfladığına işaret eden önemli bir gösterge olmuştur. 2024 yerel seçimlerine gelindiğinde ise MHP, büyükşehir belediyeleri düzeyinde herhangi bir başarı elde edememiş ve hiçbir büyükşehir belediyesini kazanamamıştır. Bu sonuç, partinin büyükşehir ölçeğindeki etkinliğinin sona erdiğini ve özellikle büyükşehirlerde seçmen desteğinde ciddi bir daralma yaşadığını ortaya koymaktadır.

6360 sayılı Kanun öncesinde Türkiye'de mevcut olan 16 büyükşehir belediyesinden yalnızca biri Demokratik Toplum Partisi (DTP) tarafından yönetilmekteydi. 2014 yerel seçimlerinde Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) bu alandaki temsiliyetini artırarak iki büyükşehir belediyesini kazandı. 2014 sonrası siyasi dönüşümle birlikte Halkların Demokratik Partisi (HDP) çatısı altında devam eden bu çizgi, 2019 yerel seçimlerinde üç büyükşehir belediyesini kazanarak temsil gücünü artırdı.

2024 yerel seçimlerinde ise partinin adı Demokratik Eşitlik ve Mücadele Partisi (DEM Parti) olarak değişmiş, bu seçimde de yine üç büyükşehir belediye başkanlığı kazanılarak mevcut pozisyon korunmuştur.

Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genelde Adalet ve Kalkınma Partisi, CHP, MHP ve en son ismiyle DEM Parti yarışmıştır. MHP 2024 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlığı kazanamamış iken YRP, Şanlıurfa'da büyükşehir belediye başkanlığı kazanmıştır. Ancak YRP'li başkan, 2 Eylül 2024 tarihinde partisinden istifa etmiştir.

2009 ile 2024 yılları arasında gerçekleştirilen dört ayrı mahallî idareler genel seçiminde, 2014 yılından önce büyükşehir statüsüne kavuşmuş olan Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediye başkanlıklarını, Adalet ve Kalkınma Partisi adayları kazanmıştır. Öte yandan, 2014 yılında büyükşehir statüsü verilen Kahramanmaraş, Malatya ve Trabzon'da yapılan üç mahallî seçimde (2014, 2019 ve 2024), yine Adalet ve Kalkınma Partisi adayları büyükşehir belediye başkanlıklarını kazanmışlardır.

2014 yılından önce kurulan büyükşehir belediyelerinden; İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı 2009-2024 yılları arasında yapılan 4 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde, CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır. 2014 yılında kurulan büyükşehir belediyelerinden; Aydın, Muğla ve Tekirdağ büyükşehir belediye başkanlıklarını 2014-2024 yılları arasında yapılan 3 farklı mahallî idareler genel seçimlerinde, CHP'li belediye başkan adayları kazanmıştır.

1 Kasım 2016'da Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na, 17 Kasım 2016'da Van ve Mardin Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na İçişleri Bakanlığı tarafından kayyum görevlendirilmiştir.

19 Ağustos 2019 tarihinde İçişleri Bakanlığı; Diyarbakır, Mardin ve Van büyükşehir belediyelerine kayyum atamıştır. Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Selçuk Mızraklı'nın yerine Diyarbakır Valisi Hasan Basri Güzelöğlu, Mardin Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Türk'ün yerine Mardin Valisi Mustafa Yaman, Van Belediye Başkanı Bedia Özgökçe Ertan'ın yerine de Van Valisi Mehmet Emin Bilmez kayyum olarak atanmıştır.

2024 yılı sonları ve 2025 yılı başları, Türkiye'nin doğu illerinde belediyelere yönelik önemli idari gelişmelere sahne olunmuştur. 11 Kasım 2024 tarihinde Mardin Büyükşehir Belediye Başkanı, İçişleri Bakanlığı tarafından görevden alındı ve yerine kayyum atandı. Bu gelişmenin ardından 15 Şubat 2025 tarihinde Van Büyükşehir Belediyesi için de İçişleri Bakanlığı tarafından bir kayyum görevlendirildi.

KAYNAKÇA

Arslan, R. K. (2022). Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Kurma ve Genişletme Politikası, Nobel Kitabevi, Ankara.

Barber, N. W. (2005). "The Limited Modesty of Subsidiarity", European Law Journal, 11(3):308-325.

Carozza, P. G. (2003). "Subsidiarity as a Structural Principle of International Human Rights Law", American Journal of International Law, 97(1):38-79.

Çam, E. (1984). Siyaset Bilimi, Der Yayınları, İstanbul.

Çukurçayır, M. A. (2012). Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Kitabevi, Konya.

Daver, B. (1969) Siyaset Bilimine Giriş, Doğan Yayınevi, İstanbul.

Dolu, Turan (2014). Katılımcı Yerel Yönetimler ve Kent Konseyleri, Katılımcı Yerel Yönetim, Kalkedon Yayınları.

İzci, F. & Turan, M. (2013). "Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği", Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 18(1):117-152.

Kapani, M. (2016). Politika Bilimine Giriş, BB101 Yayınları, Ankara.

Keleş, R. (2012). Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, Ankara.

Keleş, R., Erbay, Y. & Görmez K. (2020). Türkiye ve Avrupa'da yerel temsil ve katılım. İmge Kitabevi.

Kışlalı, A. T. (1994). Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, Ankara.

Özçelik, T. G. (2021). “Yerel Demokraside Temsil ve Katılım”, International Journal of Social Inquiry, 14(2):715-739.

Özden, M. (2024). “1990 Sonrası Yaşanan Gelişmelerin Türkiye’de Yerel Katılım Uygulamalarına Etkileri”, HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 12(Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı):167-183.

Safı, İ. & Kurşuncu T. (2019). “Siyasal Partizanlığın Bir Göstergesi Olarak Seçim Hileleri ve Türkiye’de Bazı Uygulamaları”, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 4(8):46-71.

Tekeli İ. (2014). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılımcı Demokrasi Pratiğinin Geliştirilmesi Üzerine Yorumlar” (Der. İnan Özcan), Katılımcı Yerel Yönetim, ss. 39-50, Kalkedon Yayınları, İstanbul.

Vikipedi Özgür Ansiklopedi, www.wikipedia.org.

Weitz-Shapiro, R., & Winters, M. S. (2008). Political Participation And Quality Of Life.